

Møte for lukkede dører, Stortinget 14. februar 1921

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 14. februar 1921 kl. 17.00.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

Meddelelse fra utenriksministeren.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar, at møtet sættes for lukkede døre. Utenriksministeren ønsker at gi Stortinget nogen meddelelser. Hvis ingen uttaler sig derimot, anser jeg det forslag for vedtat.

Castberg: Jeg forutsætter, at de meddelelser er av den art, at utenriksministeren har meddelt præsidenten, at han ikke kan gi dem, medmindre møtet holdes for lukkede døre.

Præsidenten: Det forholder sig saa, at præsidenten har faat den besked, at meddelelserne egner sig kun til at gives i møte for lukkede døre.

Da ingen har uttalt sig mot præsidentens forslag, ansees det som vedtat.

Præsidenten foreslaar videre, at regjeringens medlemmer, Stortingets funktionærer og de personer, som ellers har adgang til møter for lukkede døre, nu faar adgang. Jeg anser det for vedtat.

Utenriksminister Michelet: Jeg har forstaat det saa, at Stortinget ønsker mest mulig at bli holdt à jour med traktatforhandlingernes gang og hvorledes de utvikler sig.

Siden jeg sidst hadde anledning til at gi Stortinget meddelelser, er der vekslet nogen telegrammer, som jeg skal faa lov til at meddele. Det telegram, som jeg antydte her sidst skulde bli sendt til Spanien som svar paa det spanske forslag til os, er ekspedert.

Vi har nu fra Wedel faat følgende telegram, som er datert 10 februar - jeg kan ikke akkurat si, naar det er kommet: "Jeg har idag hat samtale med Sedoux og derefter med ministerpræsidenten selv, hvorunder jeg sterkt har fremholdt, at det nu er nødvendig at paaskynde forhandlingerne og spesielt at opnaa den i utsigt stillede franske proposition. Jeg har i saa henseende uttalt, at det for os av mange spesielt parlamentariske grunde vilde være ønskelig om mulig kunde opnaaes enighet før første mars. Briand har lovet at ta sig personlig av saken." Og der er sendt saadant telegram til Wedel: "Det har været regjeringens agt at anmode Dem om snarest at komme til Kristiania til overlægning med regjeringen eventuelt utenrikskomité og Storting. Imidlertid kom Deres telegram" - det, som netop er referert - "Telegrafer hvorvidt De antar, at ny fransk forslag kan ventes i nær fremtid og om Deres nærvær i Paris nu er nødvendig." Vi har syntes, at det trak saavidt i langdrag, at det kunde være ønskelig at faa personlig konference med Wedel om sakerne, men at rykke ham bort og væk fra Paris, hvis han selv mener, at

tampen brænder der og hans nærværelse der er nødvendig, det har ikke regjeringen villet, og det vil vist heller ingen i Stortinget.

Der kom igaar følgende telegram fra Wedel vedkommende de spanske forhandlinger. Det er paa enkelte punkter litt utydelig og er saa sent færdigdechiffret, at jeg har ikke faat anledning til at konferere med regjeringen i sin helhet om det - jeg har kun vekslet nogen ord med statsministeren. Wedel telegraferer: "Norsk legationsraad i Madrid telegraferer: "jeg har meddelt Spaniens utenriksminister indholdet av Deres telegram fjerde" - det er det, som vi nevnte her sidst, at vi kunde ikke gaa med paa traktatens forlængelse, men skulde anvende de lavere toldsatser under forutsætning av gjensidighet paa de spanske varer - altsaa: "jeg har meddelt Spaniens utenriksminister indholdet Deres telegram fjerde og ogsaa utenriksdepartementets - - - - telegram fjerde dennes om norske toldmyndigheters fortsættelse fortolde spanske varer efter satser gjældende under konventionen indtil mottagelse svar paa norsk regjerings forslag og under forutsætning av, at samme fremgangsmaate anvendes i Spanien paa norske varer. Spaniens utenriksminister har meddelt finansminister indholdet av mine noter. Jeg har underhaanden erfaret, at generaltolldirektion har anmodet toldmyndighetene fortsætte anvende samme toldsatser som tidligere paa norske varer uten angi noget tidsrum. Jeg har meddelt Spaniens utenriksminister indhold Deres telegram angaaende dampskibslinjen" - jeg sa, vi var villig til indtil videre at subvenere den dampskibslinje, som er subvenert, som hittil - "Spaniens utenriksminister har" - her er noget faladt i fisk under dechiffringen - "note av 10 dennes meddelt, at spansk regjering er villig fortsætte anvende indtil 20 mars førstkommende de i konventionen fastsatte avgifter paa norske produkter paa betingelse av at ikke nogen av dens dele forandres" - her er ogsaa noget faladt ut under dechiffringen - "som en følge derav under forutsætning av at spansk regjering ved at akseptere den norske regjerings forslag" - nu kommer pointet - "vedblir fastholde den ret, som anerkjendes i nevnte konvention om, at de spanske vine av enhver sort, hvis styrke ikke overskrider en og 20 grader, skal gives adgang til Norge. Spaniens utenriksminister anholder om, at jeg skal underrette ham, naar det falder beleilig om den definitive beslutning, som den norske regjering maatte komme til at fatte, forat fornøden instruksjoner kan meddeles spanske toldmyndigheter avskrift av Spaniens utenriksministers note følger jeg har ikke telegrafert ovenstaaende til utenriksdepartementet, citat slutter". Og saa legger Wedel til: "Da vi ikke kan akseptere dette, synes det mig at det ikke turde haste med at svare." Regjeringen har som sagt ikke tat stilling til spørsmålet. Jeg for mit vedkommende er ikke enig med Wedel i, at man bør la det drive. Den spanske utenriksministers note indeholder - jeg hadde nær sagt - en invit til at la det drive, saadan som jeg læser dette, at vi skal underrette ham, naar det falder beleilig, om den definitive beslutning.

Som sagt, jeg er i øieblikket, og uten at ha konferert med nogen, nærmest av den opfatning, at vi bør gi svar saa snart som mulig, og svaret maa jo da gaa ut paa den ting, at konventionen er bortfaldt, og at vi ikke kan la vine over 12%'s styrkegrad komme ind i landet. Dette sidste staar for min egen regning - jeg understreker det endnu en gang.

Bernhard Hanssen: Det er en meget alvorlig underretning, vi nu faar om traktatforhandlingerne, specielt med Spanien, og de stemmer saa visst ikke med de lyse forhaabninger, som vi tidligere, under fjoraaret, hadde her i salen paa grund av visse etterretninger, som tilfløt os. Jeg mener, at det vil være en saa alvorlig sag baade for vor handel og for vor skibsfart, at regjering og Storting maa betænke sig vel og længe, før de gaar til brud med Spanien - eventuelt med Frankrike - paa traktatforhandlingerne. Utenriksministeren sluttet med at sige, at han for egen regning vilde uttale, at man ikke kunde akseptere det spanske krav. Jeg er ikke saa sikker paa, om det er en rigtig fremgangsmaate. Jeg mener, at baade traktatforhandlingerne og visse foreteelser i vort folk og vort land har vist, at det er en gal vei, man har slaat ind paa med dette forbud, og det kunde være et stort spørsmaal, om ikke Stortinget og regjeringen nu burde overveie, hvorvidt man burde gaa en anden vei. Vi har jo ikke opnaadd paa nogen maate at skape et ædrueligere folk. Tvertimot, forbudet demoraliserer vort folk, paa samme tid som det skader ædrueligheten. Vi maa finde andre veier. Jeg mener, vi maa gaa tilbake til det gamle, gode arbeide for ædruelighet ad overbevisningens vei og ikke fortsatte med forbudet, hvor vi bare skaper elendighet. Og de folk, som - i god tro naturligvis og vistnok for en stor del med godt hjerte - har forsøkt at gaa den vei - jeg vil ikke klandre dem for det, - har vel grund til nu at overveie, hvorvidt de ikke bør forandre standpunkt og søke paa anden maate at virke til det maal, som de har sat sig. Folkeavstemningens resultat er jo ikke bindende for Storting og regjering. Det var jo uttrykkelig forutsætningen, at hvis man møtte uoverstigelige hindringer, hindringer fra traktatlandene, skulde man ta spørsmaalet op til fornyet overveielse, og det forekommer mig, at der er grund til at gjøre det nu. Det bør gjøres i al stilhet. Jeg kan tale om dette for lukkede døre, det gjør ikke noget; men nu bør regjering og Storting overveie, om ikke tidspunktet er inde til at ta op hele vor forbudslovgivning til revision. Jeg vil ha sagt dette, fordi jeg ikke vil være med og ta ansvaret for traktatbrud og de økonomiske følger, det kan ha for vort land - jeg mener avbrytelse av traktatforhandlingerne, ikke traktatbrud; for jeg er enig med utenriksministeren i, at konventionen maa vi anse som ophævet.

Castberg: Dette sidste, som den ærede repræsentant nævnte, at han var enig med utenriksministeren i, at traktaten maatte vi jo anse som bortfaldt, det er i grunden - jeg hadde nær sagt det eneste, som foreligger her idag. Det kunde ikke falde mig ind med denne foranledning her i dette møte for lukkede dører at ta op en debat om det, som den ærede repræsentant

særlig fæstet sig ved. Jeg antar, der blir fuld anledning til at komme ind paa de spørsmåal paa en slik maate, som jo er den eneste rette, nemlig for aapne dører. Men jeg vil bare ha sagt, idet jeg er helt enig i den fremgangsmaate, som utenriksministeren nævnte, og som falder sammen med minister Wedels raad, at hvad man har svart med hensyn til den spanske traktat, maa staa fast, den er bortfaldt. Det forekommer mig noget tidlig at tale om "uoverstigelige hindringer", og om at de "lyse forhaabninger" o.s.v. er borte. Dette som er skedd, er da noget, som alle var forberedt paa, at de magter, det gjaldt, vilde gjøre hva de kunde for at stritte imot. Det er vel ikke noget overraskende eller noget nyt. Jeg vil ikke ha sagt mere for øieblikket. Jeg er enig i den opfatning, som utenriksministeren gjorde gjældende, at man bør svare, at man henholder sig til det svar, som allerede er avgit.

Utenriksminister Michelet: Hr. Bernhard Hanssens indlæg berørte særlig to ting. Han trak op helt nye linjer i vor traktatpolitikk, i vor vinpolitikk - om jeg saa maa sige - end de, som blev knæsat av Stortinget her i sommer. Jeg synes, det er noget tidlig at diskutere det, og jeg agter heller ikke at gjøre det. Han uttalte sig dernæst - saavidt jeg forstod ham - bestemt i den retning, at vi ikke skulde avvise Spaniens sidste krav om, at 21% styrkegrænse skulde være raadende nu. Jeg har gruelig vanskelig for at følge hr. Bernhard Hanssen der. I virkeligheten vil det jo sige, at vi siger, at slaget er tapt paa forhaand, uten sverdslag, og forinden forhandlingerne er begyndt og indledet. Det synes jeg er et noget stivt stykke. Vi har jo faktisk ikke sittet ved raadsbordet ordentlig sammen og diskutert disse ting, og da uten videre at opgi det, som vi, for faa dage siden saa at sige, fandt var det rette, har jeg gruelig vanskelig for at bekvemme mig til.

Bernhard Hanssen: Hr. Castberg vilde ikke diskutere spørsmålet om en ny retning i vor ædruelighetspolitikk for lukkede dører. Jeg mener, at dette er en saa alvorlig sak, at det ikke absolut behøver at være noget sensationsnummer nu i første instans. Vi burde, tror jeg, kanskje helst diskutere det spørsmåal for lukkede dører og se, om vi kan finde os selv. Det er min opfatning. Jeg vil ikke forholde almenheten senere at faa del i de debatter, som maatte finde sted; men de første overlægninger om en eventuel kursændring tror jeg bør foregaa for lukkede døre. Med hensyn til dette, at det er for tidlig allerede nu at gi op den vei, vi har søkt at naa frem paa: at fastholde 12-procents grænsen, saa vil jeg si, at naar utenriksministeren virkelig mener og tror, at der hittil ikke er gjort noget videre i denne sak, saa stiller det sig ganske anderledes; men ikke bedre end jeg vidste har vi sendt ned til vinlandene en mandsterk og kostbar delegation, hvori vi hadde flere udmerkede repræsentanter baade for Stortinget og avholdsfolket, og den har jo forhandlet baade længe og vel. Kan saa utenriksministeren si, at der intet er gjort - ja, da blir det ikke en kompliment til vedkommende forhandlere og ikke en kompliment til vor gesandt og til vor regjering, som

virkelig skulle ha gjort noget i denne sak. Jeg skjønner ikke, hvorfor vi skal trække det ut i aarevis, men er det saa, at der lite er gjort, og at man saa at si bare har begyndt, da er det bedst, man nu forsøker for alvor at gjøre noget. Men jeg trodde virkelig man allerede hadde forsøkt at føre forhandlingerne frem til et resultat til gunst for vort forslag, den saakalte norske linje. Jeg mener forøvrig, at den norske linje, som utenriksministeren kaldte vor linje, den er av den beskaffenhet, at den ogsaa trenger at tages op til revision. Det er efter min mening ikke noget holdbart standpunkt, dette med de 12 procent; det gjør, at vi faar vine med tilsætning, som slet ikke er sunde og slet ikke er heldige - der maa som oftest en høiere procentsats til for at gjøre de vine, som der her er tale om, holdbare og rigtig gode. Nuvel, under de forutsætninger, som utenriksministeren har fremholdt, at det hittil ikke er gjort noget alvorlig, da vil jeg ogsaa si: Da er det for tidlig vær saa god, løp linen ut.

Utenriksminister Michelet: Selvfølgelig er der gjort noget i mellemtiden; jeg har jo allerede referert, at der har været stillet den spanske regjering forslag nede i Madrid. Imidlertid er det saa - som jeg trodde de fleste i forsamlingen vidste - at Spanien har hele sin toldtarif under revision. Denne revision er endnu ikke i dette øieblik tilendebragt, og det er sagt mig - jeg gir det for, hvad det er, jeg tør ikke uttale nogen formening om det - at de neppe til 20de mars, - den dag de har opsagt vistnok alle sine traktater, - vil være færdig med sin toldtarifrevision, saa de vil være færdige til at slutte nogen traktat. Vor delegations ophold i Madrid har visselig været meget nyttig i mange henseender - det har opklaret mange misforstaaelser, og man har hat anledning til at fremlægge og redegjøre for sine standpunkter; men nogen virkelig forhandling med avsluttelse av traktat, med avveien av pro og kontra, laa forholdene ikke tilrette for og ligger vistnok heller ikke tilrette endnu.

Buen: Hr. Bernhard Hanssen strider den gode strid, og forsaavidt er der intet at si, paa det; han er saa utaalmodig, at han endog ikke kan forsone sig med utenriksministerens ædruelige politik i denne forbindelse. Jeg er enig med hr. Bernhard Hanssen i en viss henseende. Jeg mener ogsaa, at det ikke bør trækkes i langdrag. Jeg anser det tvertimot for nationalforsamlingens pligt at stadfæste den uttalte folkevilje, som gav sig uttryk ved folkeavstemningen - stadfæste den ved en beslutning i lovs form, og likesaa at man faar ordnet kontrollen gjennom en effektiv lov, slik at vi undgaar de ting, som hr. Bernhard Hanssen berørte, med tilsætninger og blandinger og den slags. Det mener jeg bør ske jo før jo heller. Og netop paa grundlag av den folkevilje, som vi pligter i dette tilfældet at bekræfte, er det, at traktatforhandlingerne maa føres, og at traktaterne faar bli til.

Bang: Jeg vil bare si, at den av hr. Buen anviste vei vil være en udmerket vei til at faa istand traktater med disse lande. Det vil i høi grad støtte delegationens forhandlinger.

Castberg: Det spørsmål som hr. Bang var inde paa, skal jeg heller ikke indlate mig paa nu; derom er der ogsaa delte meninger. Der er delte meninger om, hvad der kan tjene til at fremme forhandlingerne efter norsk opfatning, enten stadig at vige unda eller at si sterkest mulig, hvad man vil. Det skal jeg ikke komme ind paa her nu, der blir anledning til at komme ind paa det senere. Men jeg bad om ordet i anledning av hr. Bernhard Hanssens uttalelse om de hittil førte traktatforhandlinger, idet jeg derom nu bare vil si, at da delegationen i første halvdel av december forlot Paris, saa var det efter raad av og besked fra delegationens formand, vor minister i Paris, som meddelte, at nu var delegationens hverv ialfald foreløbig tilende - hans forutsætning, vil jeg gaa ut fra, var, at det var foreløbig - og nu skulde han ta fat med forhandlingerne med regjeringerne. Delegationen indrettet sig derefter. Siden har mig bekjendt delegationen ikke hørt et ord fra delegationens formand - det er over to maaneder siden.

Bernhard Hanssen: Hr. Buen talte om folkeviljen, som vi i grunden pligtet nu at efterkomme ved at gi en lov i forbudsmaterien. Jeg vil henstille til overveielse, om det kanskje ikke skulde være rigtig at prøve den folkevilje paany, for jeg har en liten tanke om, at folket, efter at ha set forbudets følger og virkninger, nu kanskje ikke er saa tilsinds paany at stadfæste den "folkevilje"; vi skal være litt lydhøre der ogsaa. Og en ting til - jeg har naturligvis ikke ment, at man paa staaende fot skulde kræve istandbragt nye traktater; men jeg mente, at man skal være forsiktig med for braatt at avbryte forhandlingerne ved at stille sig paa et saa steilt standpunkt, at man sier med én gang, at motpartens grundlag kan man paa ingen maate forhandle om.

Præsidenten: Debatten om denne sak erklæres avsluttet.

Efter forslag av præsidenten besluttedes enstemmig: Forhandlingerne blir ikke at offentliggjøre.

Derefter oplæstes den første protokol uten at foranledige nogen bemerkning, hvorpaa forhandlingerne for lukkede døre erklæredes avsluttet kl. 5.35.